

MĚŘENÍ – Laboratorní cvičení z měření
Měření na elektrických strojích - transformátor
část 3-2-1 Teoretický rozbor

Výukový materiál

Číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0093

Šablona: III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Sada: 1

Číslo materiálu: VY_32_INOVACE_

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

NÁZEV DUM

Předmět: MĚŘENÍ

Ročník: 3.

Jméno autora: Ing. Jaroslav Drexler

Škola: VOŠ a SPŠ Šumperk, Gen. Krátkého 1

Anotace : Rozbor měření parametrů transformátoru a způsob jejich měření.

Klíčová slova: stejnosměrný vnitřní odpor, měření naprázdno, měření nakrátko, měření při zatěžování.

POUŽITÉ ZDROJE

1. BEN - technická literatura. *Elektrotechnická měření*. Dotisk 1.vydání. Praha: Nakladatelství BEN – technická literatura, 2003. 256 s. ISBN 80-7300-022-9.
2. V. Fajt, M. Jakl; Přesná měření elektrických veličin; SNTL Praha 1979

*Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Ing. Jaroslav Drexler
Financováno z ESF a státního rozpočtu ČR.*

Teoretický rozbor úlohy:

U transformátorů nejčastěji měříme následující parametry:

- Izolační stav
- Stejnoseměrný vnitřní odpor vinutí
- Měření transformátoru naprázdno
- Měření transformátoru nakrátko
- Měření transformátoru při zatěžování

Izolační stav:

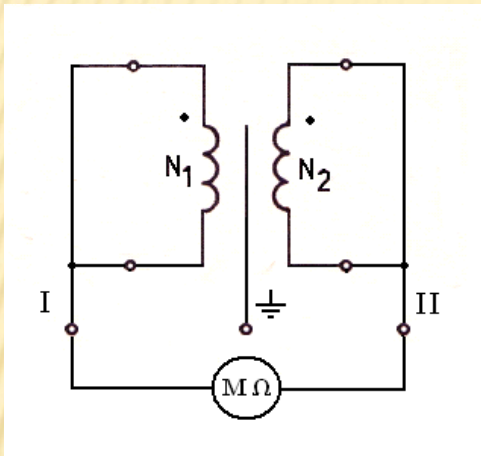
Měřením izolačního odporu kontrolujeme, zda izolace elektrického stroje má dostatečný odpor, který je potřebný pro provoz zařízení. Bez ověření izolačního stavu, nelze zahájit měření na jakémkoliv elektrickém stroji.

Po každém zatěžování el. stroje zjišťujeme izolační odpor za tepla a kontrolujeme, zda nedošlo k poškození stroje.

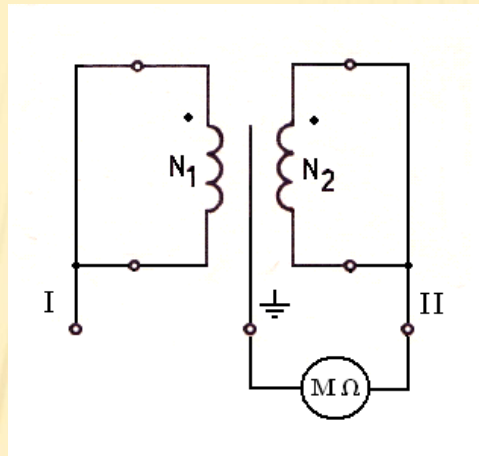
Izolační odpor měříme měřičem izolačních odporů (Megmetem) při zkušebním napětí 100 V, 500 V nebo 1000 V podle jmenovitého napětí daného elektrického stroje. Před měřením zkratujeme jednotlivá vinutí a měříme (viz. **Obr. 1**) :

Izolační stav:

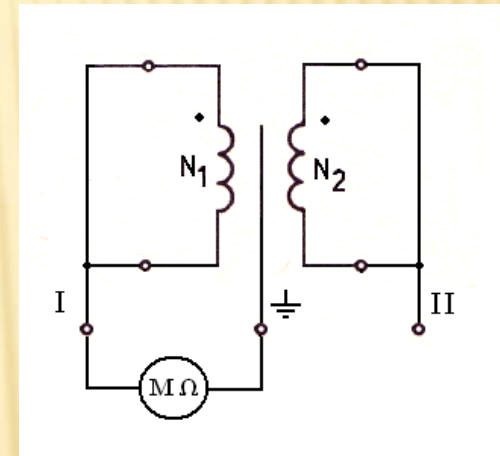
Primární vinutí proti
kostře

Sekundární vinutí proti
kostře

Primární proti
sekundárnímu vinutí

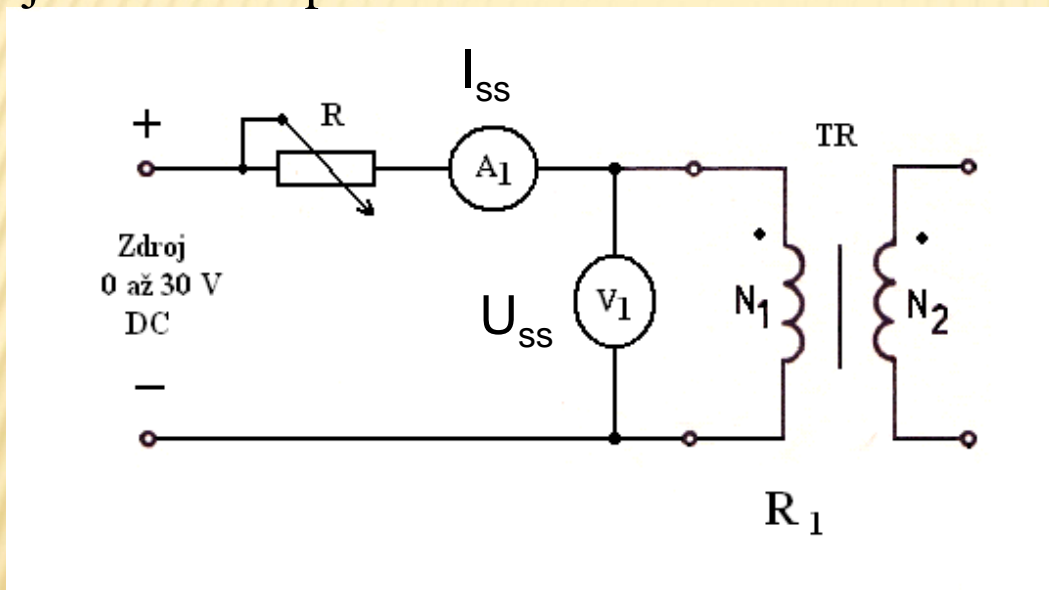
Obr. 1 Měření izolačního stavu transformátoru

Povolená hodnota izolačního stavu je dána typem zařízení a je rozdílná při měření v teplém stavu (norma stanovuje teplotu 75 °C) a za studena (musí být hodnota několikanásobně vyšší).

Stejnoseměrný vnitřní odpor vinutí:

Stejnoseměrný vnitřní odpor vinutí měříme Volt-ampérovou metodou pomocí ss proudu zapojení dle **Obr. 2**. Měření provádíme při 25% a 50% jmenovitého proudu vinutí.

$$R_X = \frac{U_{SS}}{I_{SS}}$$

$$[\Omega; V, A]$$

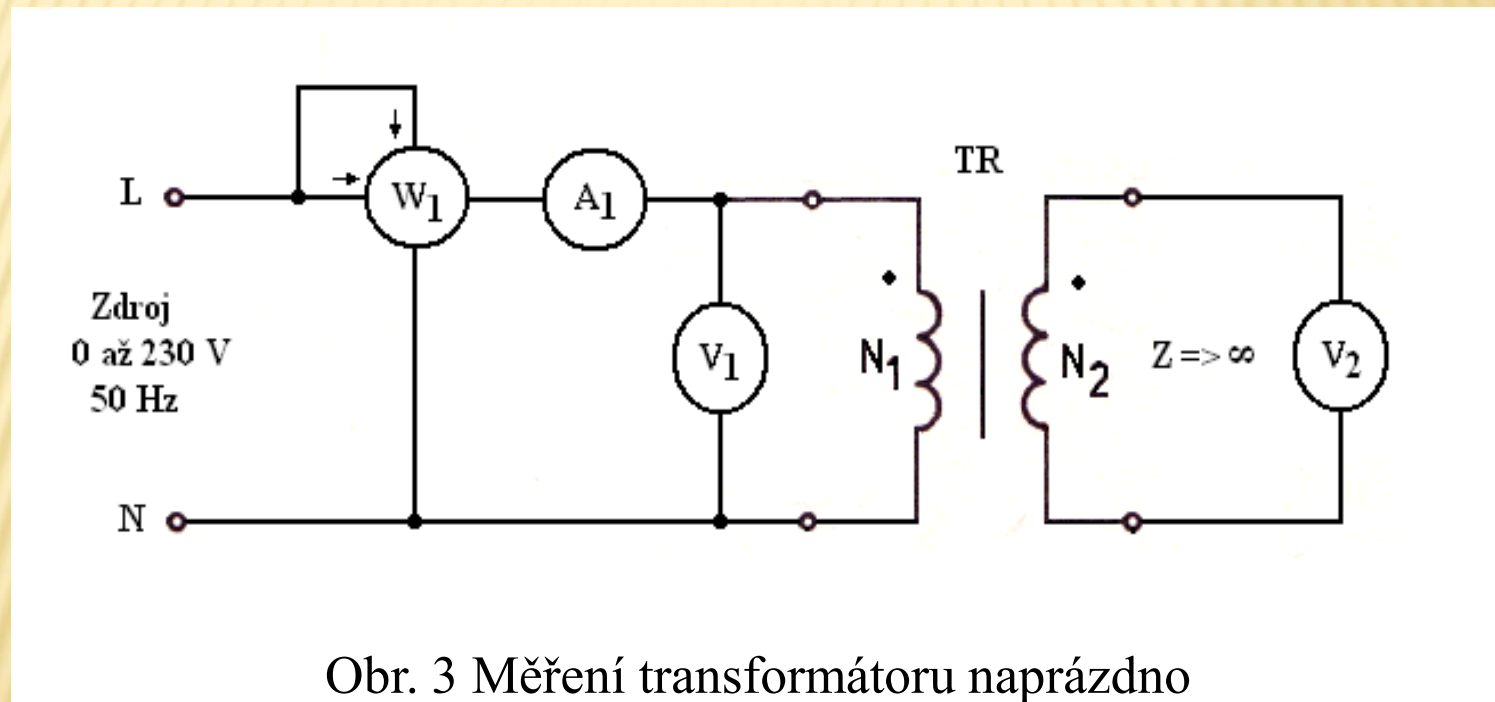
Obr. 2 Měření stejnosměrného vnitřního odporu vinutí transformátoru

(vinutí N_2 měříme obdobným způsobem)

Měření transformátoru naprázdno

Primární vinutí N_1 připojíme přes měřicí přístroje na regulovatelný zdroj napětí dle **Obr. 3** a na sekundární vinutí N_2 připojíme voltmetr V_2 s velkým vnitřním odporem $R_v \rightarrow \infty$.

Obr. 3 Měření transformátoru naprázdno

Měření transformátoru naprázdno

Postup měření:

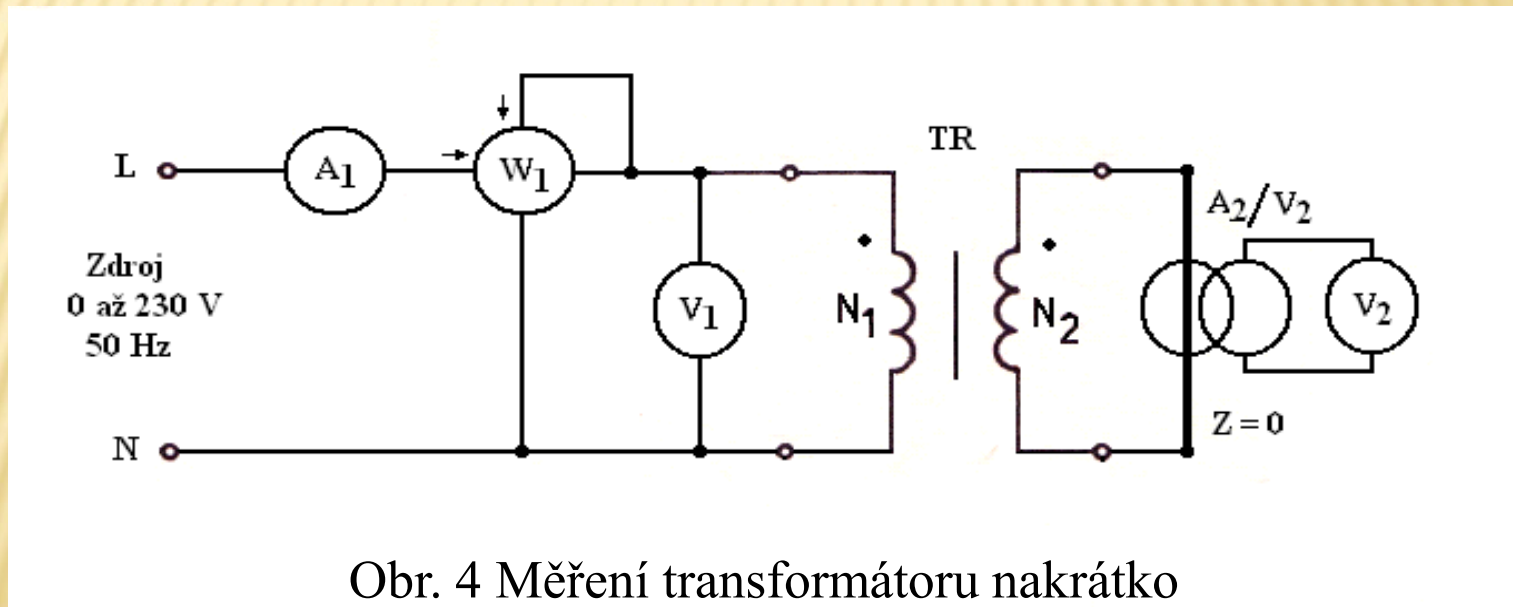
Plynule zvyšujeme hodnotu napětí zdroje U_I od 0 V do $1,1 U_{IN}$ (tj. do 110% jmenovitého napětí). Na voltmetru V_1 měříme napětí U_{10} naprázdno, na ampérmetru A_1 měříme proud transformátoru naprázdno I_{10} a na wattmetru W_1 měříme příkon naprázdno P_{10} . Odečítáme i hodnotu napětí na sekundárním vinutí U_{20} z voltmetru V_2 .

Hodnoty zapisujeme do tabulky:

Čís. měř	U_{10} [V]	I_{10} [A]	P_{10}			U_{20} [V]	P_{R1} [W]	P_{aFe} [W]	S_{10} [VA]	$\cos \varphi_{10}$ [-]	K [-]
			α [d]	konst. [W/d]	P_{10} [W]						
1.	20										
2.	40										
3.	60										
4.	80										

Měření transformátoru nakrátko

Zapojíme obvod dle **Obr. 4**. Sekundární vinutí N_2 zkratujeme bezindukční spojkou a tak dosáhneme stavu nakrátko. Výstupní proud I_{2k} nemůžeme měřit klasickým ampérmetrem, protože by došlo k ovlivnění měření vnitřním odporem ampérmetru. Pro měření proudu I_{2k} můžeme použít klešťový převodník proud/napětí s Halovou sondou. Proud I_{2k} vypočítáme z napětí U_{2KA} vynásobeného konstantou převodu A/V. Konstantu převodu k_{KA} můžeme upravit i počtem průvleků N klešťovým převodníkem.

Obr. 4 Měření transformátoru nakrátko

Měření transformátoru nakrátko

Postup měření:

Transformátor připojíme ke zdroji napětí **jen při hodnotě $U_1 = 0$ V**. Při vyšší hodnotě by mohlo dojít vlivem proudového rázu ke **zničení transformátoru!** Měření provedeme při $I_1 = 50\%$ a 100% I_{1N} . Opatrně zvyšujeme napětí U_1 od hodnoty **0 V** a kontrolujeme velikost proudu I_1 a zvyšujeme jej až do hodnoty I_{1N} . Současně odečítáme hodnoty proudů I_1 a I_{2k} z přepočteného napětí U_{2KA} a napětí U_{1k} (bude podstatně nižší než jmenovité napětí U_{1N}) a ztráty P_{1k} . Měření provádíme co nejrychleji, protože se transformátor silně zahřívá.

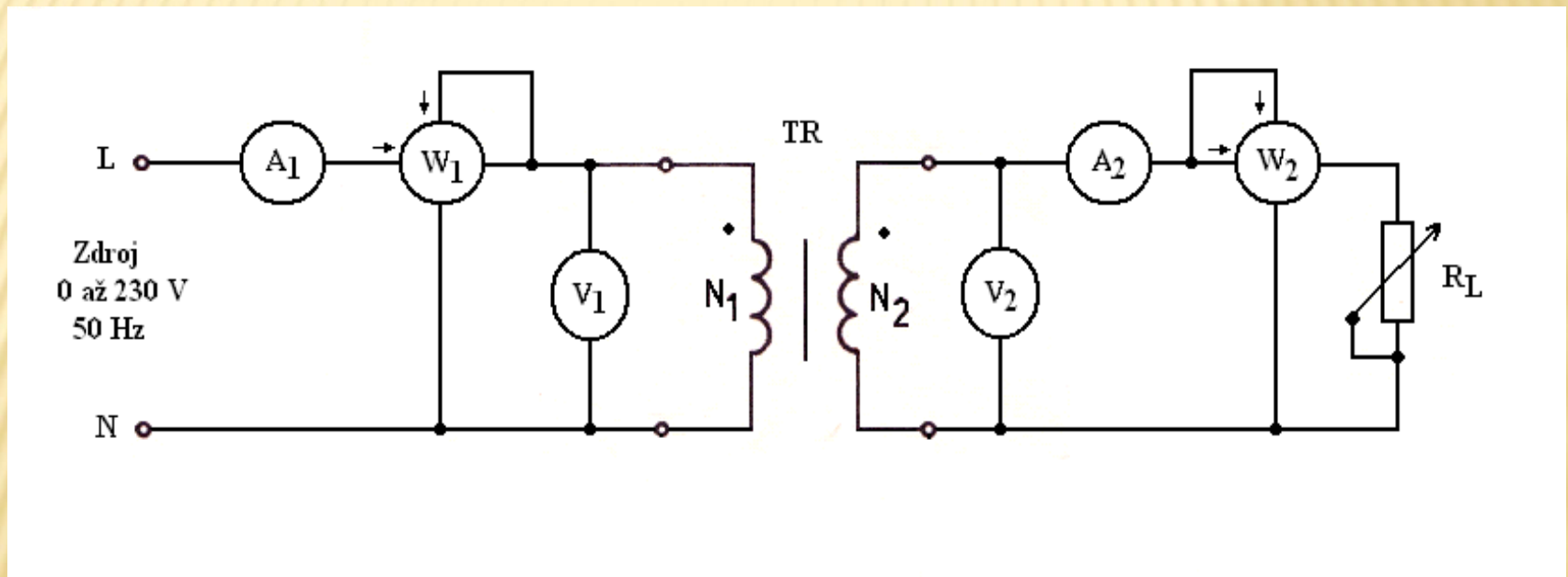
Hodnoty zapisujeme do tabulky:

Čís. měř.	I_1 [A]	U_{1k} [V]	P_{1k}			I_{2k}			S_{1k} [VA]	$\cos \varphi_{1k}$ [-]	u_k (z_k) [%]	I_{1k} [A]	I_{2k} [A]
			α [d]	k_W [W/d]	P_{1k} [W]	U_{2KA} [V]	k_{KA} [A/V]	I_{2k} [A]					
1.													
2.													

Měření transformátoru při zatěžování

Zapojíme obvod dle **Obr. 5** (na sekundární vinutí připojíme ampérmetr A_2 , wattmetr W_2 a stavitelný rezistor R_L dostatečně proudově a výkonově dimenzovaný).

Obr. 5 Měření transformátoru při zatěžování

Měření transformátoru při zatěžování

Postup měření:

Měření provádíme při jmenovité hodnotě vstupního napětí ($U_{1N} = \text{konst.}$). Začínáme s odpojeným R_L a postupně snižujeme jeho hodnotu tak abychom nepřekročili víc jak $1,2 \times I_{2N}$. Během měření odečítáme hodnoty na přístrojích A_1 , A_2 , V_1 , V_2 , W_1 a W_2 a zapisujeme do tabulky.

Hodnoty zapisujeme do tabulky:

Čís. měř	U_1 [V]	I_1 [A]	P_1			U_2 [V]	I_2 [A]	P_2			S_1 [VA]	S_2 [VA]	$\cos\varphi$ [-]	η [%]	R_L [Ω]
			α [d]	kw [W/d]	P_1 [W]			α [d]	kw [W/d]	P_2 [W]					
1.															
2.															
3.															
4.															

Měření transformátoru naprázdno

Výpočty:

Ztráty naprázdno P_{10} představují ztráty v železe P_{dFe} a ztráty z ohmického odporu

$P_{R1} = R_1 I_{10}^2$ primárního vinutí:

$$P_{10} = P_{dFe} + R_1 \cdot I_{10}^2 \quad [W; W, \Omega, A]$$

Při znalosti R_1 můžeme ze vztahu vyjádřit ztráty v železe a ztráty na ohmickém odporu.

$$P_{R1} = R_1 \cdot I_{10}^2 \quad [W; \Omega, A]$$

$$P_{dFe} = P_{10} - R_1 \cdot I_{10}^2 \quad [W; W, \Omega, A]$$

Zdánlivý příkon naprázdno určíme ze vztahu:

$$S_{10} = U_{10} \cdot I_{10} \quad [VA; V, A]$$

Měření transformátoru naprázdno

Výpočty:

Účinitk naprázdno určíme ze vztahu:

$$\cos \varphi_{10} = \frac{P_{10}}{S_{10}} = \frac{P_{10}}{U_{10} \cdot I_{10}} \quad [- ; W, VA, W, V, A]$$

Převod transformátoru určíme ze vztahu:

$$K = \frac{U_{10}}{U_{20}} = \frac{N_1}{N_2} \quad [- ; V, V, - , -]$$

Měření transformátoru nakrátko

Výpočty:

Zdánlivý příkon nakrátko určíme ze vztahu:

$$S_{1k} = U_{1k} \cdot I_1 \quad [\text{VA}; \text{V}, \text{A}]$$

Účinník nakrátko určíme ze vztahu:

$$\cos \varphi_{1k} = \frac{P_{1k}}{S_{1k}} = \frac{P_{1k}}{U_{1k} \cdot I_1} \quad [- ; \text{W}, \text{VA}, \text{W}, \text{V}, \text{A}]$$

Procentní napětí nakrátko u_k určíme ze vztahu:

$$u_k = \frac{U_{1k}}{U_{1N}} \cdot 100 = \frac{Z_{1k} \cdot I_{1k}}{Z_{1N} \cdot I_{1N}} \cdot 100 \quad [\% ; \text{V}, \text{V}; \Omega, \text{A}, \Omega, \text{A}]$$

Měření transformátoru nakrátko

Výpočty:

Procentní impedanci nakrátko z_k určíme odvozením z předchozího vztahu při splnění podmínky $I_{1k} = I_{1N}$

$$z_k = \frac{Z_{1k}}{Z_{1N}} \cdot 100 = \frac{Z_{1k} \cdot I_{1k}}{Z_{1N} \cdot I_{1N}} \cdot 100 = u_k \quad [\%; \Omega, \Omega; \Omega, A, \Omega, A]$$

Skutečný ustálený zkratový proud I_{1k} , který by protékal vinutím při napájení jmenovitým napětím U_{1N} určíme ze vztahu:

$$I_{1k} = \frac{I_{1N}}{u_k} \cdot 100 \quad [A; A, \%]$$

Skutečný ustálený zkratový proud v sekundárním vinutí můžeme přibližně určit z následujícího vztahu a porovnáme tuto hodnotu s hodnotou naměřenou klešťovým ampérmetrem.

$$I_{2k} = K \cdot I_{1k} \quad [A; -, A]$$

Měření transformátoru při zatěžování

Výpočty:

Zdánlivé výkony určíme jako součin hodnot ampérmetru a voltmetru a činné výkony odečítáme na wattmetrech:

$$S_1 = U_1 \cdot I_1 \quad S_2 = U_2 \cdot I_2 \quad [\text{VA}; \text{V}, \text{A}]$$

Účinitík v primárním obvodu určíme dle vztahu:

$$\cos \varphi = \frac{P_1}{S_1} = \frac{P_1}{U_1 \cdot I_1} \quad [-; \text{W}, \text{VA}; \text{W}, \text{V}, \text{A}]$$

Účinnost transformátoru určíme dle vztahu:

$$\eta = \frac{P_2}{P_1} \cdot 100 \quad [\%; \text{W}, \text{W}]$$

Velikost zatěžovacího odporu vypočteme dle vztahu:

$$R_L = \frac{U_2}{I_2} \quad [\Omega; \text{V}, \text{A}]$$

**Porozuměl jsi problematice
a postupu měření ?**

Pokud ne, zkus to znovu !

Stiskni „Opakovat“,

Pokud ano, prověř svoje znalosti testem

ELM-3-2-2.pdf

